

УДК 37.013

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-2\(185\)-59-63](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-2(185)-59-63)

Хомяк Ольга

Кірюхіна Марина

Кошева Юлія

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0003-1424-3962>

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-1199-3162>

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-3361-7790>

ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ ВИХОВАННЯ ДИТИНИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

А *Актуальність даної статті не викликає аніяких сумнівів, адже ця тема є завжди актуальною та цікавою, а найголовніше – невичерпною. Про неї завжди можна сказати щось нове. Тим паче, що педагогічний аспект виховання відіграє вагомую роль не лише в навчальному процесі, а й безпосередньо у становленні дитини. Тож людина, стаючи педагогом, переймає на себе вагомую роль, до якої не повинна відноситися зневажливо. Автори статті демонструють високий рівень знань у даній області, а також піднімають усі важливі аспекти. Завдяки цьому вона є цікавою у своєму вивченні, до того ж корисною як для педагогів, так і для тих, хто тільки навчається. Авторами проведена вагомая робота в педагогічному аспекті виховання дитини у сучасному світі. До того ж не менш важливим є те, що автори розглядають педагогічне виховання в різних інтерпретаціях і характеризують роль та обов'язки педагога у ньому.*

Ключові слова: виховання; педагогічний аспект; дитина у сучасному світі; методика виховної роботи

Актуальність проблеми. Світ не стоїть на місці, все змінюється. При цьому змінюється доволі великими темпами. За даними змінами не відстають і сучасні діти. Процеси виховання стають складнішими, ніж декілька років тому. Причиною цьому слугує поява сучасних гаджетів, розвиток техніки та сучасних новинок. Діти все менше проводять часу на повітрі, і все більше в телефонах. Дані зміни доторкнулися не тільки виховання дитини в сім'ї, а й у школі. Якщо раніше, років 20 тому, телефонів взагалі не було, то зараз їх поява викликає проблеми під час навчального процесу, адже діти доволі часто на нього відволікаються. До того ж можуть із нього списувати на контрольних роботах тощо. Звичайно, насамперед роль виховного процесу відводиться сім'ї, у якій виховується дитина. Проте школа відіграє в цьому не менш вагомую роль. Адже пішовши до школи, дитина проводить там найбільше часу. Педагоги вкладають в неї знання, вчать їх засвоювати. Не варто вважати, що, віддавши дитину до школи, її вихованням більше не треба займатися. Навпаки, ще й як треба.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Питання виховання та соціалізації дитини неодноразово ставали предметом наукових досліджень. Так, у численних роботах вітчизняних і зарубіжних учених (Т. Алексеєнко, Ю. Азарова, Ф. Байкова, В. Гурова, Т. Кравченко, М. Міщенко, Т. Поніманської, Л. Пономаренко, В. Постового, А. Харчева, Т. Шеляг та ін.) розглядаються найрізноманітніші аспекти цієї проблеми: від теоретичних проблем

сім'ї до основ психолого-педагогічної культури батьків та умов ефективного виховання. Проте нині залишаються малодослідженими особливості організації процесу виховання, а також шляхи його оптимізації.

Мета статті полягає в тому, щоб розглянути педагогічний аспект виховання дитини саме у сучасному світі, а також місце та роль педагогіки у вихованні сучасної дитини.

Викладення основного матеріалу дослідження. Видатний педагог В. Сухомлинський підкреслював, що у гарній родині, де батько і мати живуть у злагоді, де панують тонкі стосунки добра, злагоди, взаємної поваги батьків, перед дитиною розкривається все те, на чому стверджується її віра в людську красу, її душевний спокій та рівновага [2, с. 264].

Аби розібратися в даному питанні, необхідно дізнатися, що ж взагалі таке виховання і в чому полягає його мета та завдання?

Виховання – це складний і багатогранний процес формування особистості, створення оптимальних умов для її фізичного, психічного та соціального розвитку. Його основою метою є всебічний і гармонійний розвиток особистості. Це зумовлено сутністю людини як найдосконалішого витвору природи й суспільства [5, с. 576].

Варто зазначити, що всебічне виховання передбачає формування у людини певних якостей відповідно до вимог розумового, морального, фізичного, трудового та естетичного виховання. Поєднання всіх цих якостей можна

назвати гармонійністю, якщо вони взаємодоповнені та взаємозбагачені в духовному та фізичному естві людини.

Не можна не підкреслити, що А. Макаренко говорив, що «виховує все: люди, речі, явища, але передусім і найбільше – люди. Із них на першому місці – батьки та педагоги» [2, с. 264].

Метою виховання є всебічний і гармонійний розвиток дитини. Мета переплітається із завданнями соціалізації та індивідуалізації особистості, які на сьогоднішній день полягають у тому, щоб розвивати в учня позитивні загальнолюдські якості та привчати його до співжиття й адаптації в суспільному світі.

Основними напрямками змісту виховання є розумове, моральне, трудове, естетичне та фізичне виховання. А його компонентами – свідомість особистості, її емоційно-почуттєва сфера, навички і звички поведінки.

Виділяють такі етапи виховання:

- виділення конкретних рис і властивостей особистості, які передбачається виховати;
- вивчення вихованця і діагностика – проектування його особистості на основі зразка-ідеалу;
- засвоєння вихованцем виділених рис і властивостей;
- вироблення досвіду поведінки відповідно до ідеалу;
- спонукання вихованця до самостійної роботи над удосконаленням своєї особистості [1, с. 137].

Зауважимо, що основною рушійною силою процесу виховання особистості учня є суперечності, що виникають між набутиим досвідом поведінки та новими цілями й можливостями.

Наприклад, в українській мові виховання, є похідним від слова *chovati* – ховати, вирощувати. В українській педагогіці воно спочатку вживалося у значенні «обережати (ховати) дитя від небезпеки», а вже згодом почало означати «вирощувати дітей, навчати правил доброї поведінки». А пізніше його стали тісно пов'язувати з поняттям «навчати» й часто використовували як рівнозначні. Саме ж ототожнення процесів навчання і виховання призвело з часом до дублювання понять «освіченість» і «вихованість». Доволі часто освіченою вважають людину виховану, але по суті це неправильно.

Доволі цікаво, що у вітчизняній педагогіці поняття «виховання» відокремилася від поняття «навчання» у другій половині XVIII століття. У прямому ж значенні воно використовувалося у «Статусі народних училищ в Російській імперії» (1786). А от, 1806 року дане поняття було включено до словника Російської Академії [3, с. 316].

А перейшовши до сучасної педагогічної науки, «виховання» та «навчання» є самостійними термінами, адже розкривають різні сфери педагогічної діяльності.

«... Методика виховної роботи має свою логіку, незалежну від логіки роботи освітньої. І те, й інше – методика виховання і методика освіти, – на мою думку, становлять два розділи, більш чи менш самостійні розділи педагогіч-

ної науки. Зрозуміло, ці розділи повинні бути органічно пов'язані. Зрозуміло, всяка робота в класі є завжди роботою виховною, але зводити виховну роботу до освітньої я вважаю неможливим», – писав А. Макаренко [10, с. 520].

Якщо брати до уваги процес виховання, то це динамічне складне педагогічне явище, яке відбувається на основі цілеспрямованого й організованого впливу вихователів, соціального середовища на розум, почуття, волю вихованця з метою формування всебічно і гармонійно розвинутої особистості.

Для процесу виховання специфічним є:

- цілеспрямованість;
- двосторонність;
- неперервність і тривалість;
- багатогранність завдань і різноманітність змісту;
- залежність від специфіки професійних завдань і необхідності формування громадянина України;
- багатство форм, методів і засобів виховного впливу;
- поступове виявлення результатів виховних впливів;
- самокерованість [8, с. 303].

У педагогічній науці педагогічна категорія «виховання» вживається в чотирьох значеннях:

- у широкому соціальному – виховний вплив на людину всього суспільства і при цьому всієї дійсності, який має не лише позитивну спрямованість. Дійсність містить конфлікти й протиріччя; тут особистість набуває не тільки позитивного соціального досвіду, але й негативного;
- у широкому педагогічному – це виховна діяльність різних освітньо-виховних систем, які керуються педагогічними теоріями;
- у вузькому педагогічному – це цілеспрямована виховна діяльність педагога з метою досягнення певних виховних цілей;
- у гранично вузькому – це розв'язання педагогом конкретної індивідуальної проблеми виховання або перевиховання [1, с. 189].

Виховання як педагогічна категорія має три суттєві ознаки:

- цілеспрямованість, яка передбачає наявність певного взірця, соціально-культурного ідеалу;
- відповідність процесу виховання певним соціально-культурним цінностям;
- наявність певної системи організованих виховних впливів;
- гуманність, яка передбачає орієнтацію у вихованні на загальнолюдські цінності;
- цілісність, неперервність і тривалість, тобто виховання має зачіпати всі сфери психіки людини, творчо формувати і всебічно розвивати їх протягом усього життя [6, с. 224].

Для реалізації цих ознак виховання має бути комплексним, планомірним й організованим.

Говорячи про виховання, неможливо оминати процес навчання. Навчання – це процес опанування підрастаю-

чими поколіннями знань, навичок і вмінь. До того ж набуття професійно важливих якостей. А результатом завершеного навчання є отримання певної освіти. Сама ж освіта буває: дошкільною, загальною середньою, професійно-технічною (професійною), вищою. А от проблеми навчання досліджує й обґрунтовує дидактика.

Неможливо оминати той факт, що навчання є одним із найважливіших компонентів вихованості людини – фактор формування особистості, проте не визначальний. Доволі часто освічена людина, з великим запасом знань є досить невихованою, тим самим відштовхує від себе оточуючих. Одного разу про це влучно сказав невропатолог, психіатр і психолог В. Бехтерев: «Якщо освіта спрямована на примноження людських знань і, отже, на збільшення ерудиції, то виховання розвиває розум людини, привчаючи її до синтезу й аналізу, воно слугує облагородженню душевних почуттів і формуванню та зміцненню її волі. Звідси зрозуміло: якою б освіченою не була людина, та коли розум її не відзначається певною гнучкістю, якщо почуття її залишилися на рівні глибокого егоїзму, якщо вона, зрештою, не має і волі, то вся її освіченість, з погляду загальної користі, буде лише баластом, і не більше. Якщо, з іншого боку, людина з освітою протягом свого розвитку отримує достатньо невідповідне спрямування почуттів і волі, то її освіченість може стати лише засобом задоволення особистих бажань і в цьому розумінні слугуватиме лише формуванню шкідливого члена нашого суспільства» [4, с. 400].

Тож виховання є процесом підготовки людини до нинішньої та майбутньої життєдіяльності.

У сучасних умовах виховний процесу школах України має такі особливості:

- спрямованість на формування вільної, всебічно розвиненої особистості учня, на його індивідуальний розвиток у рамках класно-урочної системи;

- посилення українського національного компоненту в позаурочній і позакласній роботі: розширене вивчення національної історії, географії України; створення національних українських музеїв, кабінетів, інтер'єрів у школах; розширення історико-краєзнавчої роботи; введення замість «Суспільствознавства» нового предмета «Людина і суспільство»; впровадження вивчення творів видатних синів українського народу М. Грушевського, М. Драгоманова та ін.;

- лібералізація громадської думки школярів і студентів у межах законних дій: створення скаутських організацій, спілок українських студентів. Лібералізація у ставленні до тих учнів і студентів, які тяжіють до релігійних вірувань, заборона будь-якої пропаганди атеїзму.

- демократизація управління школами у формі шкільних рад із демократичним складом: 30 % – від учителів і персоналу школи, 30 % – від учнів із 13-річного віку, 30...40 % – від батьків, представників громадськості; ши-

рокі повноваження шкільних рад; створення нових видів закладів освіти.

Усі ці заходи спрямовані на те, щоб забезпечити повноцінне демократичне виховання в стінах шкіл.

Усю цю вагому роль бере на себе вчитель, саме він розподіляє весь педагогічний процес так, щоб він був найзрозумілішим для дитини.

Наприклад, у Київській Русі вчителів називали майстрами, підкреслюючи глибину поваги до тих, хто творить духовне багатство суспільства. Від учителя-вихователя у суспільстві залежить розв'язання важливого завдання – забезпечення сприятливих умов для створення найбільшого багатства суспільства, а саме інтелектуальних цінностей кожної людини. Тож учителя можна назвати творцем духовної сутності людини.

До функцій вчителя безпосередньо належать:

- виховна – передбачає необхідність здійснення цілеспрямованих впливів на особистість з метою створення оптимальних умов її всебічного гармонійного розвитку. Дану функцію можна пов'язати з вихованням людини у широкому значенні. До того ж вона займає провідне місце у складному процесі формування особистості;

- навчальна – виявляється в організації учнів з метою оволодіння знаннями, вміннями та навичками з основ наук, забезпеченні умов для інтелектуального розвитку учня, озброєння їх методами самостійної пізнавальної діяльності. До того ж, учитель має виступати не інформатором, а організатором освітнього процесу.

- організаторська – полягає в необхідності організації дитячих колективів, цілеспрямованого керівництва різними видами дитячої діяльності безпосередньо в навчально-виховних закладах та поза їх межами;

- оберігаюча – учитель має бути хранителем загальнолюдських та національних морально-духовних цінностей, оберігати їх від руйнівних впливів деструктивних сил, а також розумно будувати гуманістичну систему виховання;

- інформуюча – передбачає поширення педагогічних знань серед батьків, працівників соціальної виробничої сфери [1, с. 137].

Зазначимо, що всі функції учителя-вихователя тісно взаємопов'язані між собою і взаємно обумовлені.

Щодо закономірності процесу виховання, то їх поділяють на такі:

- обумовленість виховання суспільними потребами та умовами життя. Дана закономірність реалізується на уроках під час вивчення основ наук, на виховних заходах та безпосередньо у процесі позаурочної та позашкільної роботи;

- взаємозалежність виховання, навчання, освіти та розвитку особистості. Потрібно: виховуючи – навчати, а навчаючи – виховувати;

– визначальна роль діяльності й спілкування у вихованні особистості. Дана закономірність реалізується через уроки праці, через спілкування на уроках мови, літератури, інших предметів;

– залежність виховання від вікових та індивідуальних особливостей учня. Ця закономірність передбачає застосування особистого прикладу у виховному процесі;

– взаємозв'язок учня, колективу класу у виховному процесі, що реалізується через громадську думку класу [5, с. 576].

Окрім цього, важливо усвідомлювати провідні завдання освітнього процесу. Адже багато хто схильний стверджувати, що головний сенс навчання – це оволодіння знаннями, вміннями та навичками. До того ж існує думка, що нібито навчання – це передача вчителем знань, умінь і навичок учням. Проте багато хто зазначає, що дана думка є хибною. Доволі часто трапляється, що випускники закладів загальної середньої освіти, які впродовж 11–12 років вивчали великий масив знань, володіють лише незначною його частиною. Тож головним, визначальним завданням навчання є забезпечення оптимальних умов для інтелектуального розвитку особистості. Зазначимо, що від рівня розвитку інтелекту залежать успішність та ефективність життєдіяльності як окремої особистості, так і певної людської спільноти взагалі.

До виховного процесу школи суверенної України покладені такі принципи:

– інтеграція всіх виховних сил, єдність школи та інших соціальних інститутів, їхня взаємодія, втілення в життя положення «виховання дітей – справа всенародна». Культуровідповідність у змісті виховання;

– гуманізація, що виходить із визнання кожної особистості вищою соціальною цінністю та передбачає створення сприятливих умов для становлення громадянина із високими моральними, інтелектуальними та фізичними якостями, посилення уваги до вивчення індивідуальних особливостей учнів і формування їхніх нахилів і здібностей, природовідповідність у вихованні;

– гуманітаризація – раннє виявлення здібностей у дітей, їхній цілеспрямований розвиток, спрямування енергії в русло свідомої культурної творчості на користь конкретної особистості й усіх людей. До того ж гуманітаризація передбачає також використання виховних можливостей кожного предмета, який вивчають учні;

– демократизація стосунків – це своєрідне врахування справді народного характеру школи, співробітництво та співтворчість педагогів і дітей, створення в школі атмосфери діяльності, спілкування, самоврядування, самоутвердження;

– добра воля дітей, самодіяльність, свободовідповідність у вихованні, без яких не можуть бути реалізовані ідеї розвитку та співпраці. Для цього потрібно спиратися на інтереси дітей, романтику, прагнення до самореалі-

зації своїх природних сил, сприяти автономізації особистості, її самостійності й свободі;

– поступове перетворення учня з об'єкта пасивного сприймання виховання на суб'єкт активного самовиховання;

– плюралізм у діяльності громадських юнацьких та дитячих організацій, відмова від масового залучення дітей до них [6, с. 244].

Процес виховання реалізується у різних формах – це виховні години, зустрічі з видатними людьми, екскурсії, походи, змагання, турніри, класні збори, читацькі конференції, вечори, суспільно корисна праця тощо. Можна налічити 50–60 форм такої організації виховної роботи.

При всьому цьому існує декілька тисяч методів виховання, що використовують вихователі у педагогічній діяльності: повідомлення, переконання, вправи, роз'яснення, привчання, метод прикладу, громадська думка, змагання, заохочення, довіра, покарання тощо. Самі ж методи виховання складаються із прийомів педагогічної дії, що можуть підсилити або ж навпаки знизити педагогічний вплив.

До засобів виховання безпосередньо належать: книги, преса, радіо, телебачення, різні види мистецтва, проте найбільше значення має слово вчителя, яке вчасно та мудро ним сказане.

Висновки з даного дослідження. Отже, педагогічне виховання дитини грає вагомую роль у сучасному суспільстві. Тим паче, виховання сучасної дитини. Вчителю необхідно володіти своєрідними навичками спілкування, щоб доносити інформацію до учнів. Завдання вчителя полягає у їх зацікавленні, адже на даний час дитину важко зацікавити. Тож учителям потрібно постійно підвищувати навички своєї роботи, підвищувати кваліфікацію та, так би мовити, йти в «ногу» із суспільством, аби не відставати від сучасних дітлахів. Інколи потрібно подати інформацію у формі, яка буде для них зрозумілішою. До того ж потрібно усвідомлювати провідні завдання освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях. Київ : Центр навч. літератури, 2003. 137 с.
2. Бондар В. І. Дидактика : підручник. Київ : Либідь, 2005. 264 с.
3. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : метод. посіб. Київ : Центр навч. літ-ри, 2003. 316 с.
4. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посіб. Київ : Либідь, 2005. 400 с.
5. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Академія, 2003. 576 с.
6. Гура О. І. Вступ до спеціальності «Педагогіка вищої школи» : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ-ри, 2005. 224 с.
7. Забродський М. М. Педагогічна психологія : курс лекцій. Київ : МАУП, 2000. 189 с.
8. Лозниця В. С. Психологія і педагогіка : основні положення : навч. посіб. Київ : ЕКСОБ, 1999. 303 с.
9. Семенова А. В., Гурін Р. С., Осипова Т. Ю. Основи психології і педагогіки : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 319 с.
10. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології і педагогіки : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2005. 520 с.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 13.02.2019

Хомяк Ольга, Кірюхіна Марина, Кошевая Юлія. Педагогический аспект воспитания ребёнка в современном мире.

А Актуальность данной статьи не вызывает никаких сомнений, ведь эта тема всегда есть актуальной и интересной, а главное – неиссякаемой. О ней всегда можно сказать что-то новое. Тем более, что педагогический аспект воспитания играет важную роль не только в учебном процессе, но и непосредственно в становлении ребёнка. Поэтому человек, становясь педагогом, принимает на себя весомую роль, к которой не должен относиться пренебрежительно. Благодаря этому она интересна в своём изучении, к тому же полезна как для педагогов, так и для тех, кто только учится. Авторами проведена значительная работа в педагогическом аспекте воспитания ребёнка в современном мире. К тому же не менее важным является то, что авторы рассматривают педагогическое воспитание в различных интерпретациях и характеризуют роль и обязанности педагога в нём.

Ключевые слова: воспитание; педагогический аспект; ребёнок в современном мире; методика воспитательной работы

Khomiak Olha, Kyrukhina Maryna, Kosheva Yulia. Pedagogical Aspect of Child Upbringing in the Modern World.

S The paper is about of the pedagogical aspect of child upbringing in the modern world. The relevance of this article does not cause any doubt, because this topic is always relevant and interesting. Important role is given to the place and the role of pedagogy in the upbringing of a child at present days and teacher plays a significant role in this formation. The goal, stages and basic patterns of upbringing are carefully analyzed. Moreover, the pedagogical aspect of education plays a significant role not only in the educational process, but also directly in the social and moral formation of the child. Therefore, a person as a teacher assumes an important role, which should be treated respectfully. Authors carried out a good work about pedagogical aspect of upbringing the child in the modern world. Authors consider pedagogical education in various interpretations and characterize the role and responsibilities of the teacher in it.

Key words: education; pedagogical aspect; child in the modern world; method of educational work

Хомяк Ольга Володимирівна, викладач циклової комісії соціально-гуманітарних дисциплін Кременчуцького льотного коледжу Національного авіаційного університету

E-mail: khomyakOlya@meta.ua

Кірюхіна Марина Володимирівна, голова циклової комісії соціально-гуманітарних дисциплін Кременчуцького льотного коледжу Національного авіаційного університету

E-mail: marinaarina1230@gmail.com

Кошева Юлія Володимирівна, викладач циклової комісії соціально-гуманітарних дисциплін Кременчуцького льотного коледжу Національного авіаційного університету

E-mail: yualia-kosh@yandex.ua